

Maria Jolanta Orłowska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

**DOCHODOWOŚĆ PRZECIĘTNEGO GOSPODARSTWA
WYBRANYCH PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ
W PIERWSZYCH LATACH PO AKCESJI**

*AVERAGE FARM PROFITABILITY OF THE SELECTED MEMBERS
OF THE EUROPEAN UNION IN THE FIRST YEARS AFTER ACCESSION*

Słowa kluczowe: sytuacja dochodowa, dopłaty do działalności operacyjnej, wartość dodana brutto, wartość dodana netto, dochód z rolniczego gospodarstwa rolnego

Key words: income situation, Total subsidies – excluding on investments, The Gross Farm Income, Farm Net Value Added, Farm Net Income

Synopsis. Badaniami objęto gospodarstwa rolne wybranych krajów, które wraz z Polską w 2004 r. weszły do Unii Europejskiej. Na podstawie danych europejskiego systemu rachunkowości FADN dokonano oceny sytuacji dochodowej przeciętnego gospodarstwa w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej w pierwszych latach po akcesji (2004-2007). W opracowaniu zastosowano metody analizy szeregów statystycznych, metody analizy pionowej i poziomej. Sytuacja ekonomiczna przeciętnego gospodarstwa mierzona wartością dodaną brutto, wartością dodaną netto i dochodem z gospodarstwa rolnego w badanych latach poprawiła się. W dochodzie z gospodarstwa rolnego obserwuje się coraz większy udział dopłat. Dopłaty w 2007 r. wielokrotnie przekraczały dochód z rolniczego gospodarstwa rolnego na Słowacji, stanowiły przeszło 100% dochodu w przeciętnym gospodarstwie czeskim, węgierskim i słoweńskim. Najniższy udział dopłat w dochodzie z gospodarstwa rolnego zaobserwowano w przeciętnym gospodarstwie polskim i cypryjskim.

Wstęp

Rok 2004, to rok wejścia Polski do Unii Europejskiej. Wraz z Polską do Unii Europejskiej przystąpiły: Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska Słowacja, Słowenia, Republika Czeska i Węgry. Po integracji z Unią Europejską gospodarstwa rolne nowych państw zostały objęte wspólną polityką rolną. U jej podstaw leży zapewnienie rolnikom dochodów pozwalających na odpowiedni poziom życia oraz umożliwiających rozwój gospodarstw [Czyżewski, Henisz-Matuszczak 2004].

Wysokość uzyskiwanych dochodów zależy od różnych czynników, czynników zewnętrznych takich jak czynniki pogodowe (susze, znaczne opady deszczu, mróz) oraz czynników wewnętrznych, do których należy umiejętność zarządzania i zdolność adaptacji do konkretnych warunków [Poppe, van Meijl 2006].

W znacznym stopniu o dochodach osiągniętych przez rolników decydują ceny, koszty i dopłaty. Jednak nawet wysokie ceny produktów nie gwarantują wzrostu dochodów, bo wiążą się z natychmiastowym wzrostem cen środków do produkcji. [Goraj 2009]. Zwiększenia ich nie gwarantuje też poprawa struktury agrarnej, zwiększenie skali produkcji i unowocześnienie technologii [Sobczyński 2009]. Rolnictwo w Polsce i w pozostałych krajach UE coraz bardziej zależy od dopłat bezpośrednich i innych subwencji [Goraj 2009, Sobczyński 2009].

Wytwórczość rolnicza jest kluczowym elementem kompleksu gospodarki żywnościowej [Woś 1996]. Dlatego celem pracy była ocena sytuacji ekonomicznej jednego z podstawowych ogniw agrobiznesu, przeciętnego gospodarstwa rolnego w Polsce i wybranych krajów UE w pierwszych latach po akcesji. Przedstawiono potencjał, wartość dodaną brutto, wartość dodaną netto, dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego a także relacje dopłat do produkcji i dochodu z gospodarstwa rolnego, przeciętnego gospodarstwa polskiego prowadzącego rachunkowość polskiego FADN¹ oraz analogicznego gospodarstwa Cypru, Estonii, Litwy, Łotwy, Słowacji, Słowenii, Republiki Czeskiej i Węgier.

¹ FADN – Sieć Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).

Material i metodyka badań

Źródłem danych do badań były wyniki FADN z lat 2004-2007 zgromadzone w komputerowej bazie publikowanej na stronie internetowej Unii Europejskiej [www.ec.europa.eu/agriculture/rica]. Pozwalają one na porównywanie gospodarstw z różnych krajów niezależnie od ich zróżnicowania produkcyjnego i regionalnego [Goraj, Mańko 2009]. Gospodarstwa w bazie stanowią statystycznie reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych funkcjonujących na obszarze Unii Europejskiej. Dane gromadzone są według jednolitych zasad. Przedstawiają one wartości średnie dla grupowanych gospodarstw. Zmienne w bazie FADN są szczegółowo opisane. Określone są odpowiednimi symbolami. Jednoznacznie zdefiniowane są też algorytmy ich obliczania.

Do opracowania wyników zastosowano metody analizy szeregów statystycznych, metody analizy pionowej i poziomej.

Potencjał badanych gospodarstw

Powierzchnia użytków rolnych przeciętnego polskiego gospodarstwa będącego w polu obserwacji polskiego FADN w badanych latach systematycznie wzrastała. Jednak należało ono do mniejszych. Mniejszą powierzchnią użytków rolnych, niż w przeciętnym polskim gospodarstwie charakteryzowały się tylko gospodarstwa cypryjskie i słoweńskie (tab. 1).

Tabela 1. Powierzchnia użytków rolnych (SE025) średniego gospodarstwa w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Powierzchnia użytkowanych użytków rolnych (SE025) [ha]			
	2004	2005	2006	2007
Cypr	5,9	5,5	7,3	7,2
Republika Czeska	250,1	247,3	238,1	236,9
Estonia	124,1	120,2	120,8	126,1
Węgry	53,6	50,6	52,7	54,1
Litwa	52,1	50,0	48,6	51,5
Łotwa	63,7	61,2	59,1	62,5
Polska	15,1	16,3	17,0	17,3
Słowacja	528,3	538,3	514,9	582,3
Słowenia	12,4	11,4	10,6	11,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN 2004-2007.

Tabela 2. Wielkość ekonomiczna (SE005) średniego gospodarstwa w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Wielkość ekonomiczna (SE005) [ESU]			
	2004	2005	2006	2007
Cypr	11,3	9,8	14,7	14,2
Republika Czeska	114,5	111,0	114,9	113,4
Estonia	17,1	16,1	20,8	21,3
Węgry	20,4	19,3	22,1	22,9
Litwa	8,0	7,7	10,4	10,4
Łotwa	10,8	11,0	13,4	13,1
Polska	9,5	9,7	10,0	9,9
Słowacja	123,6	123	119,9	132,1
Słowenia	7,4	7,3	8,4	8,7

Źródło: jak w tab. 1.

Inaczej kształtowała się wielkość ekonomiczna przeciętnego polskiego gospodarstwa będącego w polu obserwacji polskiego FADN. W badanych latach tylko nieznacznie się zwiększyła. Pod względem wielkości ekonomicznej przeciętne polskie gospodarstwo w roku 2004 było podobne do łotewskiego i cypryjskiego (gospodarstwa średnio małe), jednak w latach kolejnych żywotność ekonomiczna tych ostatnich znacznie wzrosła. W 2007 r. średnie polskie gospodarstwo należało do najmniejszych pod względem wielkości ekonomicznej. Mniejsze były tylko gospodarstwa słoweńskie (tab. 2).

Nakłady pracy własnej wyrażone w FWU² utrzymywały się w gospodarstwach analizowanych krajów, w badanych latach, na zbliżonym poziomie. Najwyższymi nakładami pracy nieopłaconej w 2007 r. charakteryzowało się średnie gospodarstwo na Słowenii, Łotwie, Litwie i Polsce (odpowiednio: 1,7, 1,5, 1,5 i 1,5 FWU), najniższymi na Węgrzech i Cyprze (odpowiednio: 0,7 i 0,9 FWU).

W polskim, słoweńskim i cypryjskim średnim gospodarstwie, prowadzącym rachunkowość unijną, w badanych latach były najmniejsze nakłady pracy najmniejszej, najwyższe natomiast w Słowacji i w Republice Czeskiej (tab. 3).

Koszty i dochodowość badanych gospodarstw

Koszty ogółem w przeciętnym gospodarstwie, będącym w polu obserwacji FADN, w większości badanych krajów, w analizowanych latach, systematycznie wzrastały. Średnie polskie gospodarstwo oraz analogiczne gospodarstwo słoweńskie charakteryzowały najniższe

² Nakłady pracy w ramach działalności operacyjnej gospodarstwa rolnego osób nieopłaconych (członków rodziny).

Tabela 3. Nakłady pracy najemnej (SE020) średniego gospodarstwa w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Nakłady pracy najemnej (SE020) [AWU]			
	2004	2005	2006	2007
Cypr	0,3	0,2	0,3	0,3
Republika Czeska	8,1	7,3	7,0	6,9
Estonia	1,8	1,7	1,5	1,4
Węgry	1,2	1,2	1,2	1,2
Litwa	0,6	0,5	0,4	0,5
Łotwa	1,1	1,0	1,0	0,9
Polska	0,2	0,2	0,3	0,2
Słowacja	18,2	16,7	14,5	15,6
Słowenia	0,1	0,1	0,1	0,1

AWU – jednostka przeliczeniowa pracy ogółem (ang. Annual Work Unit).
Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 4. Koszty ogółem (SE270) w średnim gospodarstwie w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007 r.

Kraj	Koszty ogółem (SE270) [EUR]			
	2004	2005	2006	2007
Cypr	20 999	16 660	21 546	25 531
Republika Czeska	282 980	288 276	301 792	325 762
Estonia	61 788	64 929	68 492	77 643
Węgry	61 161	57 491	55 791	70 368
Litwa	19 455	20 583	21 924	26 588
Łotwa	30 475	33 297	36 236	40 788
Polska	15 927	17 297	18 208	20 812
Słowacja	416 194	457 089	525 976	637 815
Słowenia	15 478	15 726	15 097	21 650

Źródło: jak w tab. 1.

koszty ogółem, najwyższe natomiast, gospodarstwa Słowacji oraz Republiki Czeskiej (tab. 4).

W towarowych gospodarstwach rolnych ilość i wartość produktów wytworzonych w gospodarstwie decyduje o realizacji ich celów ekonomicznych [Goraj, Mańko 2009]. W roku 2007 wartość wytworzonej produkcji była znacznie wyższa w przeciętnym badanym gospodarstwie, niezależnie od kraju, niż w roku przystąpienia do Unii Europejskiej. Wartość uzyskanej przeciętnej produkcji w badanych gospodarstwach wybranych krajów była bardzo zróżnicowana. Najwyższą produkcją uzyskaną ze średniego gospodarstwa charakteryzowały się Słowacja i Republika Czeska, najniższą Słowenia. Produkcja uzyskana przez średnie polskie gospodarstwo należała do najniższych. Była ona zbliżona do produkcji wytworzonej w analogicznym gospodarstwie cypryjskim (tab. 5).

Do oceny sytuacji dochodowej gospodarstw można stosować wartość dodaną brutto, wartość dodaną netto, dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wartość dodaną charakteryzuje przyrost wartości dóbr w gospodarstwie. Wartość dodana brutto przedstawia nowo wytworzoną wartość w gospodarstwie rolnym w okresie obrachunkowym przez wszystkie trzy czynniki wytwórcze (ziemię, pracę, kapitał), niezależnie od tego kto jest ich właścicielem [Goraj 2001]. Wartość dodana netto jest miarą dochodu uzyskanego przez wszystkich właścicieli czynników wytwórczych gospodarstwa. Odzwierciedla ona zrealizowaną opłatę wszystkich czynników produkcji: ziemi, kapitału oraz pełnych nakładów pracy i zarządzania. Wynikiem finansowym gospodarstwa rolnego według metodologii FADN jest dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [Goraj 2001].

Dochodowość badanych gospodarstw, będących w polu obserwacji FADN, zmierzono wartością dodaną brutto, wartością dodaną netto, dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego oraz wartością dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem i dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny. Wartość dodana brutto, wartość dodana netto i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego były znacznie wyższe w 2007 r. (w porównaniu z rokiem wyjściowym) w średnim gospodarstwie prowadzącym rachunkowo FADN, w każdym z analizowanych państw. Najwyższą średnią wartość dodaną brutto i netto z przeciętnego gospodarstwa osiągnęło w badanych latach przeciętne gospodarstwo Słowacji i Republiki Czeskiej, najniższą natomiast Słowenii, Cypru i Polski. Inaczej kształtował się dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Przekiętne gospodarstwo słowackie w latach 2004-2006 osiągnęło ujemny dochód. Najwyższy dochód osiągnęło w 2007 r. przeciętne gospodarstwo Republiki Czeskiej i Estonii a najniższy – Cypru i Słowenii. Polskie gospodarstwo w 2007 r. charakteryzowało się dochodem tylko nieco niższym niż gospodarstwo słowackie i węgierskie (tab. 5).

Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w latach 2004-2007 w przeciętnym gospodarstwie będącym w polu zainteresowania FADN, jednak z pewnymi wahaniami w niektórych państwach (Estonia, Litwa, Słowacja, Słowenia) systematycznie wzrastała. Najwyższą, osiągnęło w 2007 r. przeciętne gospodarstwo Republiki Czeskiej, Estonii, Węgier a najniższą – Słowenii. Polskie gospodarstwo pod względem wartości dodanej brutto na osobę pełnozatrudnioną było

Tabela 5. Produkcja ogółem, wartość dodana brutto, wartość dodana netto i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w EUR ze średniego gospodarstwa w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Rok	Produkcja ogółem (SE 131)	Wartość dodana brutto (SE 410)	Wartość dodana netto (SE 415)	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (SE 420)	Wartość dodana netto/ AWU (SE 425)	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego EUR/FWU (SE 430)
Cypr	2004	20 964	10 878	6566	3086	5288	3227
	2005	17 308	9468	5895	3762	5937	4645
	2006	23 168	12 264	8136	5245	7221	5789
	2007	27 829	13 118	8972	5293	7533	6299
Republika Czeska	2004	275 207	112 559	90 606	26 597	9614	10 207
	2005	261 353	109 494	85 319	18 522	9942	9861
	2006	266 079	118 169	92 109	23 722	11 039	11 857
	2007	301 523	141 560	111 228	39 184	13 523	16 745
Estonia	2004	64 167	30 937	24 077	19 248	7420	8394
	2005	66 960	32 542	26 358	17 528	8437	8861
	2006	65 253	31 895	24 858	13 981	8379	7280
	2007	81 723	46 235	36 826	24 681	13 417	12 621
Węgry	2004	58 424	26 155	19 037	6866	10 059	7765
	2005	54 278	25 501	18 561	7179	9717	7210
	2006	53 050	26 268	19 398	8450	10 184	9509
	2007	68 561	32 676	24 721	11 286	13 220	14 157
Litwa	2004	25 003	15 409	13 244	12 313	6234	7224
	2005	25 063	16 086	13 173	12 327	6381	7551
	2006	23 567	15 060	11 745	13 330	5922	8238
	2007	35 750	24 875	20 864	19 033	10 500	11 538
Łotwa	2004	31 095	15 192	11 729	9580	4404	4888
	2005	33 945	16 680	12 693	10 704	4864	5452
	2006	35 170	20 495	15 853	12 547	6274	6786
	2007	41 182	23 012	17 516	13791	7598	7980
Polska	2004	20 342	10 069	7211	6088	4105	3950
	2005	21 583	10 736	7396	5998	4198	3868
	2006	22 759	12 728	9307	7639	5299	5022
	2007	27 346	15 290	11 676	9868	6706	6468
Słowacja	2004	364 554	135 930	68 126	-7994	3529	7966
	2005	368 259	167 455	98 935	-8122	5454	6026
	2006	338 643	131 016	12 979	-89 558	811	290
	2007	509 600	290 460	141 852	11830	8395	20 835
Słowenia	2004	14 566	10 316	4698	5729	2406	3091
	2005	16 851	12 823	6871	6570	3654	3634
	2006	14 770	9595	4340	3368	2376	1917
	2007	21 868	12 271	6757	6146	3872	3683

Źródło: jak w tab. 1.

najbardziej zbliżone do gospodarstw łotewskich i cypryjskich.

Najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w 2007 r. na osobę pracy niepłaconej uzyskało średnie gospodarstwo słowackie, czeskie, węgierskie, estońskie i litewskie, najniższy słoweńskie. W przeciętnym gospodarstwie polskim, prowadzącym rachunkowość unijną, dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego był na poziomie analogicznego gospodarstwa cypryjskiego (tab. 5).

Relacje dopłat bezpośrednich, zarówno do produkcji, jak i do dochodu były bardzo zróżnicowane. Najwyższy udział dopłat bezpośrednich do produkcji w przeciętnym badanym gospodarstwie w większości państw (za wyjątkiem Cypru), obserwuje się w 2006 r. Podobnie kształtuje się udział dopłat w wartości dodanej brutto oraz (w większości krajów) w dochodzie z gospodarstwa rolnego. Nieco inaczej przedstawia się udział dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa rolnego w przeciętnym gospodarstwie Cypru, Węgier i Słowenii.

Najwyższy udział dopłat do produkcji w przeciętnym gospodarstwie prowadzącym rachunkowość FADN obserwuje się w 2007 r. w Słowenii, Łotwie i Słowacji, najmniejszy na Cyprze i w Polsce. Najwyższym natomiast udziałem dopłat w dochodzie z gospodarstwa rolnego charakteryzuje się w 2007 r. przeciętne gospodarstwo słoweńskie, łotewskie, słowackie, najmniejszym cypryjskie i polskie. Dopłaty w 2007 r. wielokrotnie przekraczają dochód średniego gospodarstwa Słowacji, stanowią przeszło 100% dochodu w przeciętnym gospodarstwie czeskim, węgierskim i słoweńskim. Najniższy

Tabela 6. Relacja dopłat do produkcji i dochodu z gospodarstwa rolnego w średnim gospodarstwie w Polsce i wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2007

Kraj	Relacja dopłat bezpośrednich do produkcji [%]				Udział dopłat w wartości dodanej brutto [%]				Udział dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa rolnego [%]			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Cypr	14,8	18,0	14,8	10,8	28,5	32,9	27,9	22,8	100,3	82,9	65,2	56,6
Republika Czeska	13,6	18,2	23,1	21,4	33,3	43,4	52,1	45,6	141,0	256,5	259,5	164,9
Estonia	19,0	20,2	25,5	23,7	39,4	41,5	52,1	41,9	63,3	77,1	118,8	78,5
Węgry	16,5	19,5	21,4	19,3	36,9	41,5	43,3	40,5	140,6	147,6	134,5	117,1
Litwa	23,5	26,1	33,7	23,9	38,1	40,6	52,7	34,3	47,7	53,0	59,5	44,8
Łotwa	24,8	24,2	34,7	28,1	50,8	49,3	59,6	50,3	80,5	76,8	97,3	84,0
Polska	9,7	10,2	16,1	14,0	19,6	20,6	28,8	25,0	32,4	36,8	47,9	38,7
Słowacja	14,3	24,4	28,7	27,6	38,4	53,7	74,2	48,4	*	*	*	1187,7
Słowenia	37,2	34,0	30,7	29,5	52,5	44,7	47,3	52,6	94,5	87,3	134,8	104,9

* nie policzono udziału dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa rolnego dla Słowacji w latach 2004-2006 z powodu ujemnego dochodu z gospodarstwa rolnego

Źródło: jak w tab. 1.

ich udział obserwuje się w przeciętnym gospodarstwie polskim i cypryjskim.

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. W 2007 r. w porównaniu do 2004 r. wzrosła powierzchnia przeciętnego gospodarstwa prowadzącego rachunkowość unijną na Cyprze, w Estonii, na Węgrzech i Słowacji, natomiast uległa zmniejszeniu na Litwie, Łotwie i w Słowenii. Największe średnie gospodarstwo pod względem wielkości obszarowej znajdowało się w Słowacji, Republice Czeskiej i Estonii, najmniejsze na Cyprze, Słowenii i Polsce.
2. Wraz ze wzrostem wielkości obszarowej w większości krajów wzrastała wielkość ekonomiczna przeciętnego gospodarstwa. W polskim średnim gospodarstwie zwiększyła się nieznacznie. Największe średnie gospodarstwo pod względem wielkości ekonomicznej w 2007 r. znajdowało się w Słowacji i Republice Czeskiej, najmniejsze w Słowenii i Polsce.
3. Dochodowość badanych gospodarstw, będących w polu obserwacji FADN, mierzona wartością dodaną brutto, wartością dodaną netto, dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego oraz wartością dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem i dochodem z rodzinnego

- gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w latach 2004-2007 w analizowanych państwach zwiększyła się.
4. Najwyższą, wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną osiągnęło w 2007 r. przeciętne gospodarstwo Republiki Czeskiej, Estonii, Węgier, najniższą Słowenii. Polskie gospodarstwo pod względem wartości dodanej brutto na osobę pełnozatrudnioną było najbardziej zbliżone do gospodarstw łotewskich i cypryjskich.
 5. Najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w 2007 r. na osobę pracy niepłaconej uzyskało średnie gospodarstwo słowackie, czeskie, węgierskie, estońskie i litewskie, najniższy słoweńskie. W przeciętnym gospodarstwie polskim, prowadzącym rachunkowość unijną, dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego był na poziomie analogicznego gospodarstwa cypryjskiego.
 6. Dopłaty w 2007 r. wielokrotnie przekraczają dochód z rolniczego gospodarstwa rolnego na Słowacji, stanowiły przeszło 100% dochodu w przeciętnym gospodarstwie czeskim, węgierskim i słoweńskim. Najniższy ich udział obserwuje się w przeciętnym gospodarstwie polskim i cypryjskim.

Literatura

- Czyżewski A., Henisz-Matuszczak A.** 2004: Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównawcze struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych. Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, s. 220.
- Goraj L.** (red.) 2001: Słownik pojęć rachunkowości gospodarstwa rolnego. ODR Minikowo.
- Goraj L.** 2009: Sytuacja ekonomiczna i strukturalna polskiego rolnictwa w 2008 r. IERiGZ-PiB, Warszawa.
- Goraj L., Mańko S.** 2009: Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. Difin Warszawa.
- FADN. 2004-2007: [www.ec.europa.eu/agriculture/rica].
- Poppe K. J., H. van Meijl** 2006: Differences in Farm Performance and Adjustment to Change: A Perspective from the Netherlands. [W:] Policy Reform and Adjustment in the Agricultural Sectors of Developed Countries (red. D. Blandford, B. Hill). Cabi Publishing.
- Sobczyński T.** 2009: Zmiany poziomu subsydiów gospodarstwach rolniczych UE-12 w latach 1989-2006. *Journal Agribusiness and Rural Development*, nr 3(13), s. 205-216.
- Woś A.** 1996: Agrobiznes mikroekonomika. Wyd. Key Text, Warszawa, t. 1 i 2.

Summary

The study involved farms in selected countries, which together with Poland joined the European Union in 2004. Based on the data the European FADN accounting system the average farm income situation in Poland and in selected countries of the European Union in the first years after accession (2004-2007) was assessed. The study used statistical methods for series, vertical and horizontal analyses. The economic situation of the farm measured average gross value added, value added and net farm income in the years studied has improved. The income from the farm seems to have a growing share of subsidies. Total subsidies in 2007, has multiply exceeded the income from agricultural farms in Slovakia, were more than 100% of average farm income in the Czech Republic, Hungary and Slovakia. The lowest share of subsidies in the farm income was observed in the average holding in Poland and Cyprus.

Adres do korespondencji:

dr inż. Maria J. Orłowska
 Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy
 Katedra Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
 al. Prof. S. Kaliskiego 7, bud. 3.1
 85-789 Bydgoszcz
 tel. (52) 340 80 25
 e-mail: orjol@utp.edu.pl